

Les institucions educatives del Pla d'Urgell: una visió actual

Jordi Domingo Coll, Agustín González Rodríguez i Olga Bernad Cavero

Universitat de Lleida

RESUM: La diversitat és un element inherent al procés educatiu i en els darrers decennis ha estat una característica destacada que ha sobtat una estructura que no estava prou ben preparada per atendre-la en les dimensions que ha assolit. L'any 2016, Domingo i Bernad van publicar un estudi on analitzaven l'evolució de la població estrangera a la comarca del Pla d'Urgell entre els anys 2000 i 2014. Les dades feien evident l'augment considerable del col·lectiu estranger des del final de la crisi econòmica de l'any 2008. Aquesta realitat es reflectia, també, als centres educatius tal com van posar de manifest Llevot i Bernad (2015) a partir dels resultats de la recerca duta a terme l'any 2011 per l'Observatori Permanent de la Immigració de les comarques de Lleida dirigit pel professor Jordi Garreta. La presència d'alumnat d'origen estranger a la comarca creixia en consonància amb l'arribada de població nouvinguda, majoritàriament en edat reproductiva. Aquest fet es va fer notar als centres educatius públics del territori i, de manera especial, als de Mollerussa com a capital de la demarcació.

El treball que es presenta neix amb la intenció d'oferir dades actualitzades sobre la composició de la població dels centres educatius del Pla d'Urgell i observar com aquesta diversitat afecta de manera diferent els municipis. Per aconseguir els objectius, es va realitzar una enquesta als centres educatius del Pla d'Urgell de tots els nivells educatius durant els primers mesos de l'any 2018. Les dades obtingudes evidencien que, malgrat l'impacte negatiu que va tenir la crisi econòmica del 2008, la població escolar i estudiantil del Pla d'Urgell es caracteritza per una gran diversitat que es manifesta en aspectes com l'origen geogràfic, la composició ètnica i la realitat socioeconòmica, entre d'altres.

PARAULES CLAU: diversitat, centre educatiu, immigració

ABSTRACT: Diversity is an inherent element of the educational process and in recent decades has been a prominent feature that has suddenly become a structure that was not well enough prepared to meet the dimensions it has reached. In 2016, Domingo and

Bernad published a study analyzing the evolution of the foreign population in the Pla d'Urgell region between 2000 and 2014. The data showed a considerable increase in the foreign population since the end of the economic crisis of 2008. This reality was also reflected in the schools as shown by Llevot and Bernad (2015) from the results of the research carried out in 2011 by the 'Permanent Immigration Observatory of the counties of Lleida directed by Professor Jordi Garreta. The presence of students of foreign origin in the region grew in line with the arrival of the newly arrived population, mostly of reproductive age. This fact was noticed in the public educational centers of the territory and, in a special way, in those of Mollerussa as the capital of the demarcation. The work presented is born with the intention of providing updated data on the composition of the population of schools in Pla d'Urgell and observe how this diversity affects municipalities differently. To achieve the objectives, a survey was conducted in schools in Pla d'Urgell of all levels of education during the first months of 2018. The data obtained show that, despite the negative impact of the economic crisis of 2008, the school and student population of Pla d'Urgell is characterized by a great diversity that is manifested in aspects such as geographical origin, ethnic composition and socioeconomic reality, among others.

KEYWORDS: diversity, school, immigration

INTRODUCCIÓ

El procés educatiu és la base d'un sistema de transmissió de coneixements, habilitats i valors, i és un reflex de la societat que l'ha creat. Les persones que hi entren, generalment des de ben joves, porten un bagatge cultural propi on s'apleguen elements personals, familiars i comunitaris. Davant la diversitat cultural dels elements que hi participen, el procés educatiu aporta una formació cultural uniforme, si més no en els coneixements, que s'estén amb major o menor intensitat al sistema de valors i afecta de manera diferent cada participant. Quan la diversitat cultural

augmenta i es manifesta com una de les característiques de la societat, el sistema educatiu es pot convertir en un dels elements claus de cohesió. És una porta d'entrada al contacte intercultural en diferents edats, posa en valor el sistema social dominant i difon un sistema d'integració social dominant.

Avui, i des de finals del segle XX, la diversitat és una de les característiques inherents al procés educatiu. Els alumnes, els docents, l'administració pública i privada viuen una realitat que era difícil de preveure a la Catalunya de fa poc més de dues dècades. Tradicionalment, la població d'un territori, d'una unitat administrativa com la comarca, per exemple, acostuma a presentar unes característiques específiques d'acord amb les dinàmiques socials, econòmiques i culturals. Són aquestes mateixes característiques les que, en determinats períodes de temps, tenen la capacitat d'atreure població d'altres indrets. Si bé gran part de les migracions acostumen a ser entre comarques properes, la necessitat de buscar unes altres condicions de vida amplia el radi d'atracció depenent de la relació que s'estableix entre la qualitat de l'oferta en destí i els motius d'emigrar en origen.

Amb algunes excepcions notables que s'escapen a la intenció d'aquestes pàgines, les persones que emigren acostumen a ser joves, en edat de formar o de tenir una família, i porten un bagatge cultural que s'intenta mantenir com un signe d'identitat. En un context d'immigració, l'escola es converteix en un espai on conflueix la diversitat social i cultural d'una població en una edat determinada. I és l'espai que posa en contacte els pares immigrants amb una realitat social que complementa el seu univers laboral i de relacions socials amb els veïns.

En el marc de l'actual diversitat, les pàgines que segueixen tenen la intenció de mostrar les dades de la immigració com una realitat social que és present a l'escola i a la societat. Els centres educatius, reflex de la societat que els crea i manté, esdevenen possiblement la millor opció per iniciar un projecte de convivència cultural en una societat que ha de fer front a l'evolució de la seva pròpia essència. Però els centres educatius, a més a més, es converteixen en el punt d'encontre de les teories i de la pràctica social d'una comunitat que ha d'encarar el seu projecte comú i les contradiccions que apareixen en la construcció d'aquest projecte. Per aquesta raó, els objectius d'aquesta exposició es centren en el coneixement dels elements que aporten diversitat en el panorama educatiu de la comarca a partir de la distribució dels alumnes en els centres educatius.

La metodologia

Per assolir aquests objectius s'ha recorregut a tres fonts de dades diferents. D'una banda, en organismes

oficials s'han consultat les dades de població que ofereix l'INE. Una segona font ha estat el Registre d'Alumnes de Catalunya (RALC), que ha permès una anàlisi de les dades de la matrícula per al curs 2021-2022 a la comarca del Pla d'Urgell. D'entre totes les dades que ofereix el Departament d'Educació es va seleccionar els següents ensenyaments:

- Segon cicle d'Educació Infantil
- Educació Primària
- Educació Secundària Obligatòria
- Batxillerat
- Formació Professional de Grau Mitjà

S'exclouen els matriculats al primer cicle d'Educació Infantil, perquè no s'han obtingut dades desagregades, i la Formació Professional de Grau Superior, perquè es volia evitar analitzar ensenyaments amb un percentatge elevat d'alumnes majors d'edat.

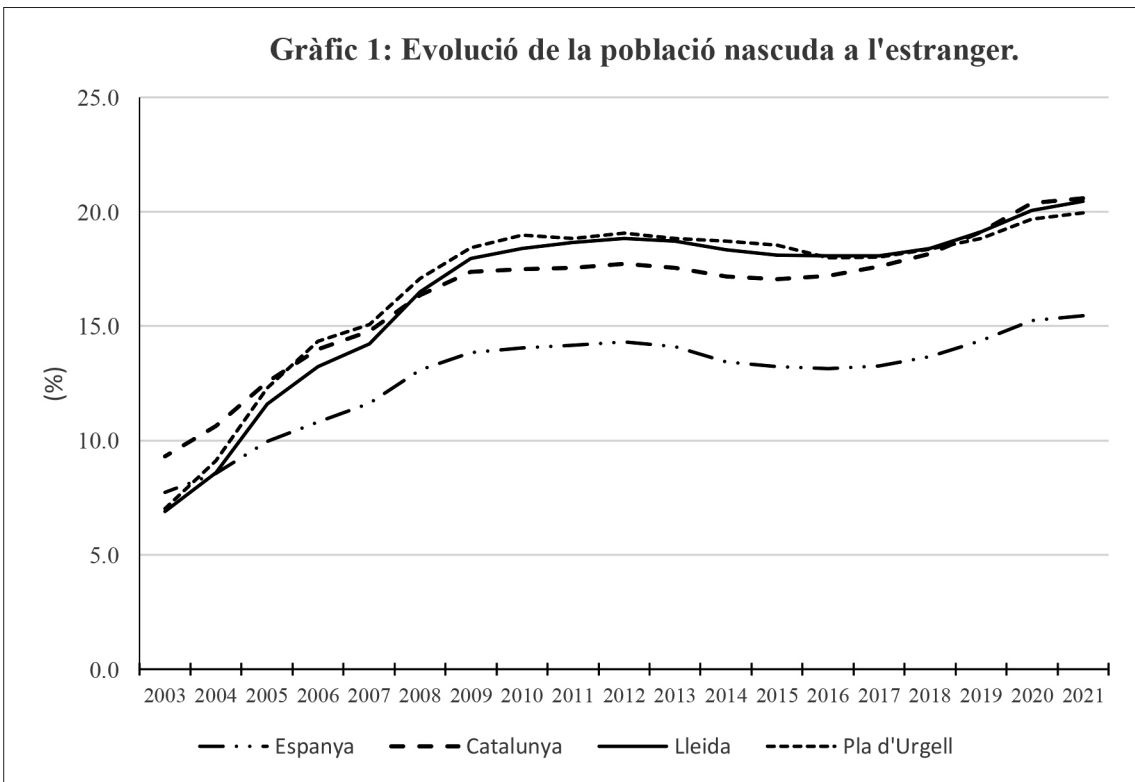
Les variables seleccionades per a l'anàlisi són les següents:

- Tipus d'ensenyament
- Nacionalitat de l'alumne
- Naturalesa del centre
- Municipi on es troba el centre

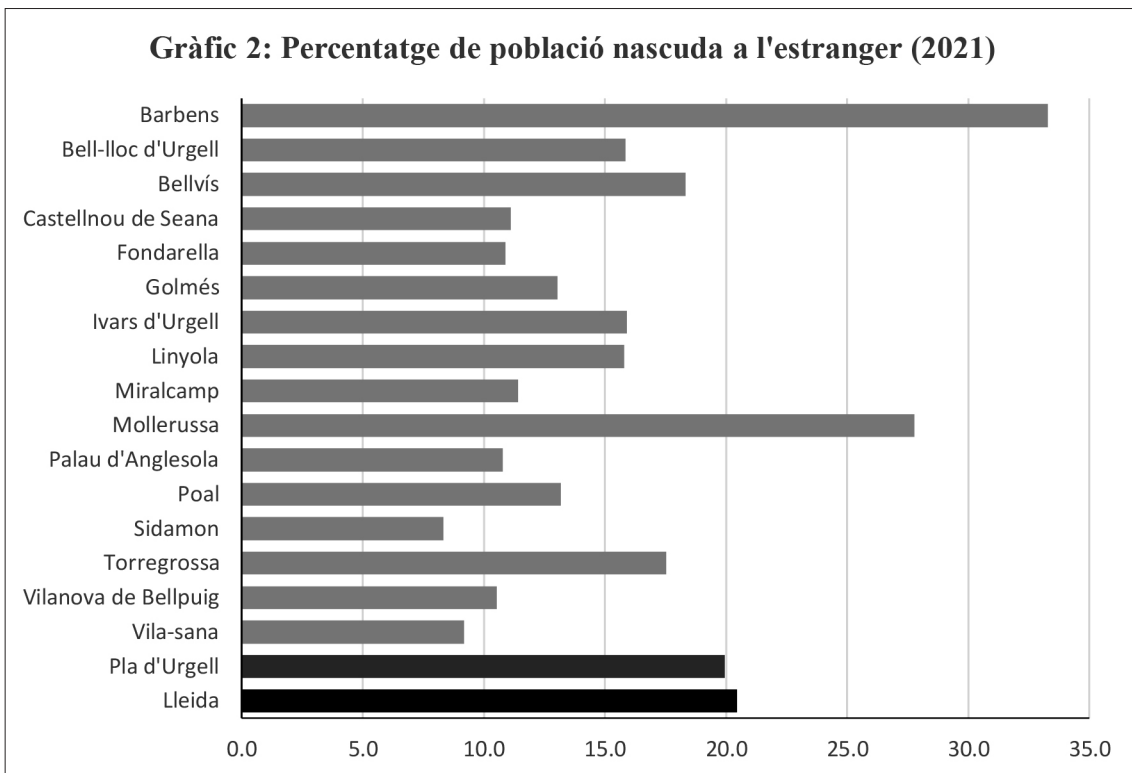
L'anàlisi de les dades obtingudes ha permès crear una imatge de la situació de la població i escola a la comarca. Cal tenir en compte que es tracta d'una realitat dinàmica, que pot canviar segons canviïn les circumstàncies socials, econòmiques i polítiques tant a la comarca com a Catalunya i a altres entitats administratives on estan integrades.

La població immigrant a la comarca del Pla d'Urgell

Les localitats que formen la comarca del Pla d'Urgell, constituïda oficialment l'any 1988, tenen una llarga relació amb els fenòmens migratoris, però no ha estat fins al darrer decenni del segle XX quan s'han convertit en centres receptors de població d'origen estranger. En consonància amb la resta de Catalunya, l'arribada de població estrangera ha sigut una constant durant tot el segle XXI i, de ben segur, ha estat el principal fenomen demogràfic dels darrers 20 anys. La **figura 1** evidencia aquest fet, on es pot apreciar un ràpid creixement a principis de segle, seguit d'un procés d'estancament entre els anys 2009 i 2013 com a conseqüència de la crisi econòmica mundial de 2008, seguit d'una lleugera reducció els anys 2014 i 2015 per passar, finalment, a un creixement des del 2016 fins a l'actualitat, que la població nascuda a l'estranger representa 20,5% del total de la població catalana.

Font: INE. Elaboració pròpia.

Font: INE. Elaboració pròpia.

Taula 1. Evolució de la població municipal al Pla d'Urgell (2003=100)

	població 2021	Variació 2003-21		
		total	espanyola	estrangera
Barbens	943	18,6	-15,9	568,1
Bell-lloc d'Urgell	2.329	12,6	-2,8	623,5
Bellví	2.258	5,7	-7,9	206,7
Castellnou de Seana	692	-0,7	-7,5	1 40,6
Fondarella	781	8,3	0,7	183,3
Golmés	1.855	29,4	21,6	128,3
Ivars d'Urgell	1.553	-12,8	-18,2	33,5
Linyola	2.724	10,6	-0,2	160,6
Miralcamp	1.366	9,5	-0,4	372,7
Mollerussa	14.545	36,9	10,2	269,6
Palau d'Anglesola	2.205	26,7	15,0	667,7
Poal	667	2,5	-6,5	175,0
Sidamon	755	11,2	4,5	270,6
Torregrossa	2.157	-2,5	-13,3	136,3
Vila-sana	761	33,5	29,2	100,0
Vilanova de Bellpuig	1.178	6,0	-3,4	520,0
Pla d'Urgell	36.769	18,9	2,3	237,7
Lleida	439.727	16,4	-0,5	245,4

Font: INE. Elaboració pròpia.

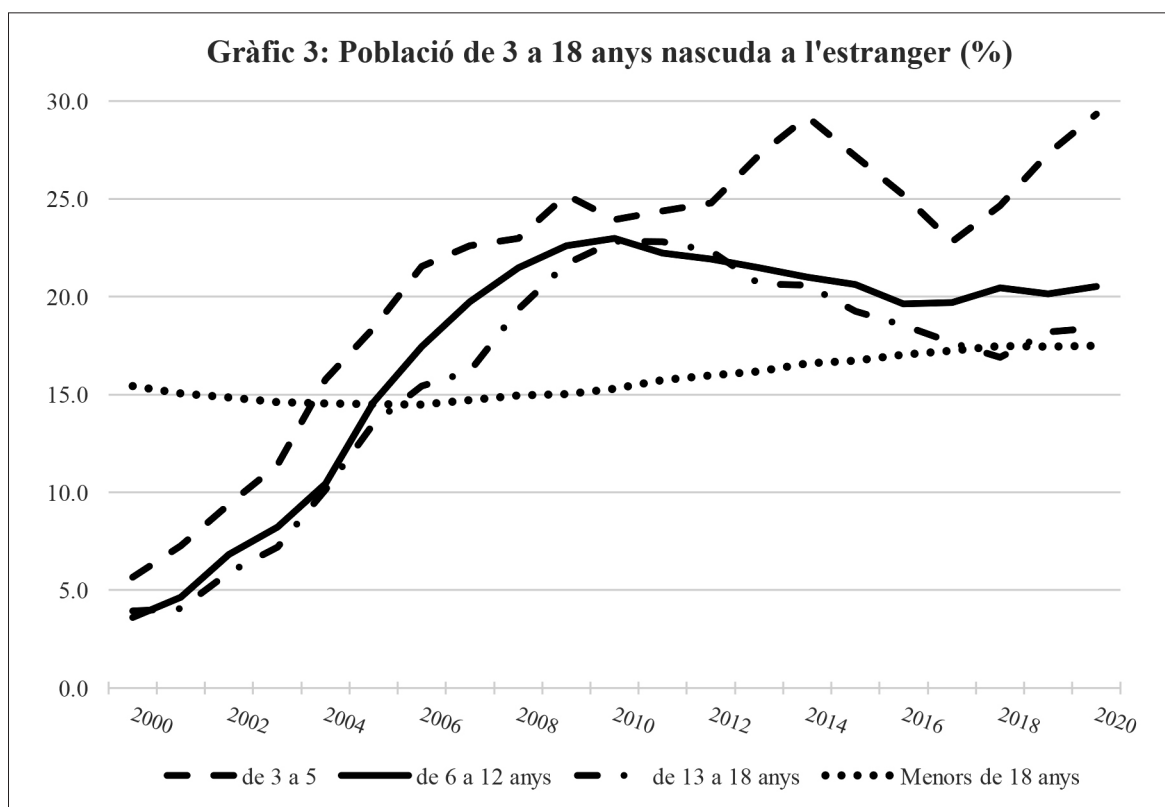
D'una manera similar, la figura 1 també evidencia que a la província de Lleida s'ha produït un fenomen similar, coincidint les dinàmiques demogràfiques d'una manera pràcticament idèntica al conjunt del principat. L'estructura econòmica pot explicar com en temps de crisi el percentatge de població estrangera era superior a la província si es compara amb el conjunt de Catalunya. També s'observa com des del procés de recuperació de l'activitat econòmica i, principalment a partir de l'any 2018, la província i el conjunt de Catalunya superen la taxa d'immigració de la comarca per primera vegada des de l'any 2006.

Cada àmbit territorial té unes característiques pròpies que incideixen en l'economia, la demografia i altres aspectes de la seva quotidianitat. D'aquesta manera, mentre que la tendència en percentatge d'immigrants sobre el conjunt de la població al Pla d'Urgell, a la província de Lleida i a Catalunya presenten una certa similitud, la del conjunt de l'Estat espanyol queda pràcticament un 5% per sota. Cada entitat administrativa es veu afectada de manera diferent, fins i tot entre les entitats que s'integren en una unitat administrativa més gran. També per aquesta raó, si s'observa el percentatge de població nascuda a l'estranger entre els

municipis del Pla d'Urgell s'hi pot trobar tres grups de municipis, tal com mostra la figura 2.

El primer grup el formen els dos municipis que superen la mitjana comarcal i provincial. Barbens, amb un terç de la població nascuda a l'estranger, lidera aquest grup on s'integra, actualment a més de cinc punts de distància, la capital comarcal. Mollerussa, que acollia el percentatge més gran de població immigrant de la comarca, ha vist disminuir aquesta taxa a conseqüència de la crisi econòmica. Un segon grup de municipis inclou aquells que presenten entre un 13 i un 19% de població estrangera. Golmés, Poal, Linyola, Bell-lloc, Ivars, Torregrossa i Bellví es troben en aquesta situació. Els set municipis que queden, quasi la meitat dels de la comarca, acullen entre poc més del 8% de població nascuda a l'estranger, cas de Sidamon, fins a l'11,4% de Miralcamp.

L'evolució de la població segons l'origen, agafant l'any 2003 com any de referència, indica un comportament desigual entre els municipis. La taula 1 mostra com el fenomen migratori s'ha convertit en una constant a tots els municipis, però també mostra que no ha estat suficient perquè en tres municipis, Ivars d'Urgell, Torregrossa i Castellnou de Seana hi hagi

Font: IDESCAT. Elaboració pròpia.

menys població l'any 2021 de la que hi havia l'any 2003. D'altra banda, l'arribada de nous veïns nascuts a l'estranger ha fet que les localitats de Barbens, Belllloc, Bellví, Linyola, Miralcamp, el Poal i Vilanova de Bellpuig no entrin a la categoria dels tres municipis anteriors. En conjunt, cal considerar que si no arriba a ser pel fenomen migratori, deu dels setze municipis de la comarca haguessin perdut població.

També es pot observar com Mollerussa i els municipis de Vila-sana, Golmés i el Palau d'Anglesola són els que augmenten la seva població per damunt de la mitjana comarcal, mentre que altres municipis –Vilanova de Bellpuig, el Poal, Sidamon i Miralcamp– al voltant de la capital tenen un creixement molt inferior a la mitjana comarcal.

L'evolució de la població comarcal és un indicatiu de les característiques de cada localitat i afecta directament en el percentatge de població en edat escolar i en les característiques d'aquesta població. Hi ha un conjunt de factors que intervenen en el procés educatiu i la composició de l'alumnat segons l'origen cultural. D'aquests factors en destaquen, principalment, els elements culturals i l'edat de les persones que realitzen el períple migratori. La joventut és una característica associada al procés migratori i, en el cas de la darrera onada que s'ha produït des de finals del segle XX, la

diversitat d'òrgens, i per tant la diversitat cultural, és una dada a tenir en compte, tot i que no entra en l'anàlisi d'aquestes pàgines.

Hi ha un altre element que cal tenir en compte quan s'estudien els processos migratoris actuals. A diferència d'altres èpoques, l'onada migratòria de finals del segle XX es produeix de manera associada a una major facilitat del transport. L'evolució del transport de persones i mercaderies que ha afavorit el procés de globalització, que s'està vivint de manera accelerada des de les dues darreres dècades del segle XX, ha facilitat la mobilitat de les persones amb voluntat de migrar. En aquesta ocasió, els desplaçaments més allunyats dels punts d'origen no suposaven una idea de no retorn com la que hi havia, per exemple, al segle XIX i fins la primera meitat del segle XX. L'augment de mobilitat es pot traduir en una volatilitat de la idea de no retorn i la relativitat d'una residència fixa. El destí final pot variar segons ho facin les tendències econòmiques, el mercat laboral i els esdeveniments polítics. I això suposa que els efectes de l'emigració poden ser diferents en les zones d'origen i en les zones d'arribada. Però aquests canvis globals han generat una revolució en el sistema educatiu local.

El **gràfic 3** mostra l'evolució del percentatge de la població estrangera segons els grups d'edat organitzats pels cicles educatius que corresponen a les etapes

educatives d'Infantil, Primària i Secundària. El primer que cal destacar del gràfic és la rellevància dels menors de 3 a 5 anys com una mostra del pes que la nova migració té en el sistema reproductiu comarcal i, com a conseqüència, en el sistema escolar. Aquest grup d'edat sempre ha estat per damunt de la resta i si bé també es va veure afectat per la dinàmica de la crisi del 2008, és l'únic que ha tornat a augmentar per apropar-se al 30% del total del seu grup d'edat.

Per una altra banda, els dos grups de joves d'entre 6 i 18 anys segueixen una dinàmica similar si bé sempre s'han mantingut per sota del grup dels més joves. La crisi dels 2008 també va afectar la composició d'aquests grups d'edat que sempre s'han quedat per sota del 25% dels de la seva edat en el conjunt de la comarca, mentre que els més grans ja es situen per sota del 19% del total de la seva franja d'edat.

La importància de la immigració dins del sistema reproductiu de la comarca es fa palesa en la darrera categoria que representa el gràfic: la del grup de menors de 18 anys. Si les categories mencionades representaven el percentatge sobre el seu grup d'edat, la del conjunt de menors de 18 anys és del conjunt dels joves sobre el conjunt de la població de la comarca. L'evolució d'aquesta categoria mostra un pes descendent a principis del mil·lenni i fins l'any 2006. És a partir d'aquest any que comença a augmentar, lentament, per assolir en els següents catorze anys un 17,5% de la població, el percentatge més alt del segle. La dinàmica demogràfica del Pla d'Urgell, que indicava un procés d'envelliment progressiu, es comença a capgirar gràcies a l'aportació de la població nouvinguda, i aquest fet es fa notar, significativament, al sistema escolar.

L'escola, punt de trobada

L'escolarització obligatòria converteix l'escola i els centres educatius en un punt de trobada dels infants i joves i, al mateix temps, en un reflex de la composició sociocultural d'un territori. El sistema educatiu espanyol, amb una escola pública que comparteix protagonisme amb una escola privada en origen, però que ha assolit un concert educatiu per ser finançada per l'Estat, ajuda a observar una realitat més complexa que no sembla.¹

El sistema educatiu s'ha hagut d'adaptar a una nova realitat i, malgrat les més de dues dècades, encara hi ha uns aspectes que potser caldria polir. Un d'aquests elements es fa notar, sobretot en les dues realitats que viuen els infants i joves: mentre que a l'escola tots són

iguals i hi ha un procés de socialització afavorit per l'entorn i la dinàmica educativa, en acabar la jornada escolar i sortir al carrer s'acostuma a imposar una realitat marcada per les possibilitats econòmiques i els valors de cada família. El volum d'habitants de cada municipi és un altre element que pot incidir en aquest procés de socialització i si hi ha una divergència entre la realitat escolar i la realitat del carrer, el centre educatiu deixa de ser aquell reflex de la societat, aquella part d'un projecte integrador per passar a ser només una illa ben diferenciada de la realitat municipal.

D'altra banda, cada municipi té una realitat educativa. Dins de la comarca, cada municipi té com a mínim un centre d'Educació Infantil i un de Primària. Però a partir d'aquí la capital centralitza l'oferta educativa i el pes de cada localitat en el sistema educatiu forma part d'aquelles dades que no s'ofereixen a la web del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.²

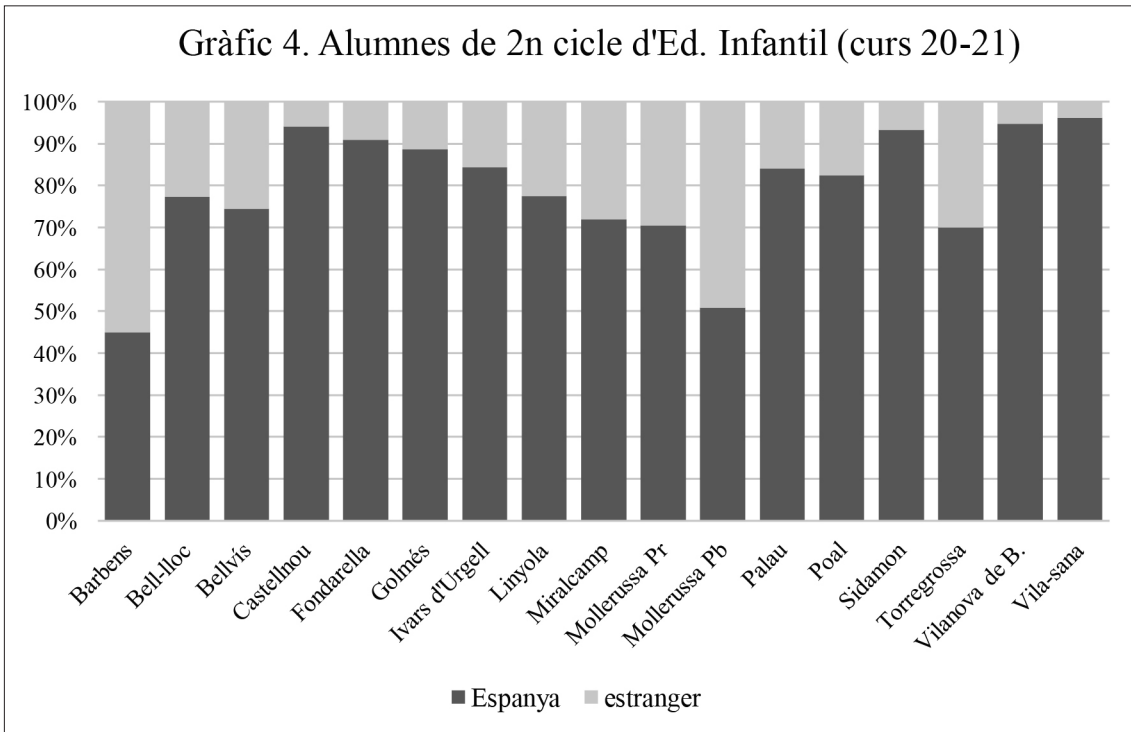
El **gràfic 4** mostra la presència desigual d'alumnat estranger al segon cicle de l'escola infantil (de 3 a 5 anys). S'hi reflecteix el percentatge desigual de població immigrant en els diferents municipis i destaca Barbens, amb el 55% de la població escolar d'origen estranger, principalment magrebí. Aquest cas i el de les escoles públiques de Mollerussa, amb el 49,2% de la població també d'origen estranger, contrasta amb d'altres municipis com Vilanova de Bellpuig, Vilasana, Castellnou de Seana o Sidamon, on la presència d'infants d'origen estranger és quasi testimonial. Pel que fa a l'origen dels infants, destaca el Magreb, amb el 13,8%, mentre que la suma de la resta d'origens arriba al 9,7% del total.

L'etapa de l'Educació Primària reflecteix, amb proporcions diferents, la diversitat que experimenta cada municipi. Barbens torna a ser el municipi on hi ha un major percentatge d'alumnat d'origen estranger, però, en aquest cas, el supera l'escola pública de la capital. Les proporcions entre els orígens són similars a les de l'etapa d'Educació Infantil, cosa que indica el pes de la immigració magrebina i les seves pautes de natalitat.

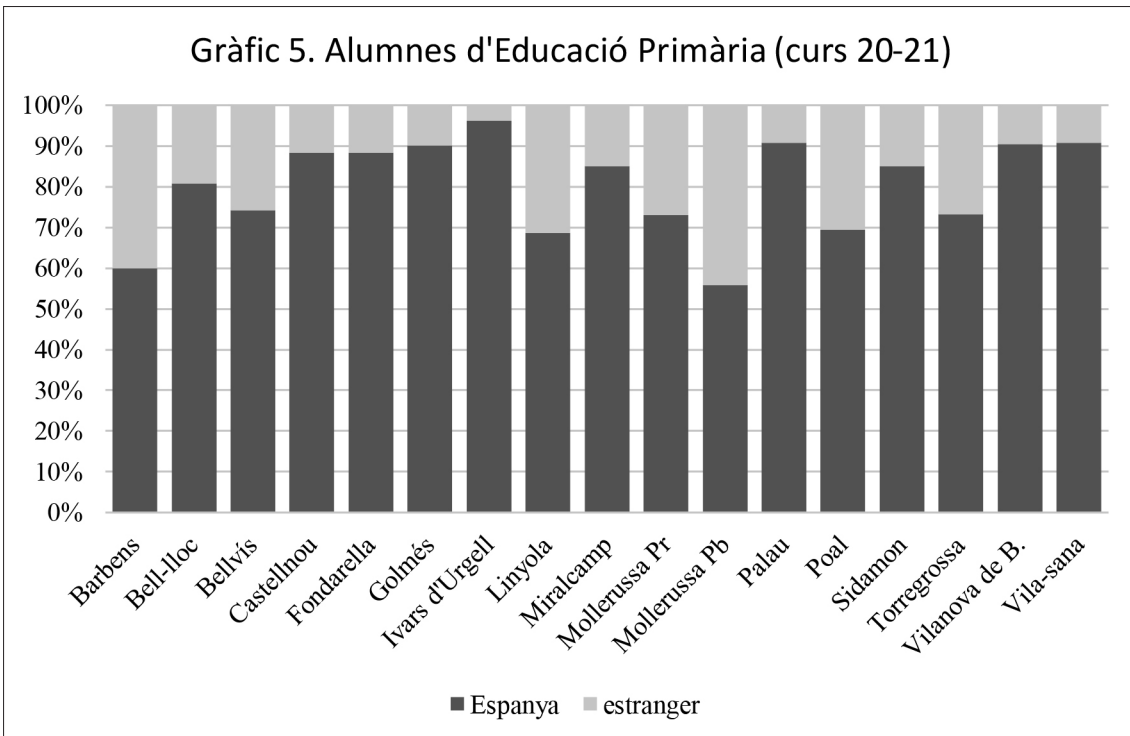
Cal destacar la importància de disposar dels centres escolars en les etapes educatives d'Infantil i Primària en cada municipi. A banda d'evitar desplaçaments, el fet d'estudiar en el mateix poble on es viu facilita el desenvolupament d'un sentiment de pertinença, facilita la socialització fora de l'horari escolar i

¹ Cal tenir en compte que també hi ha un tercer tipus de centre escolar que és privat i es manté fora del concert educatiu. Al Pla d'Urgell no hi ha cap centre d'aquestes característiques.

² La Generalitat disposa d'un procés de dades en obert i cal suposar que es podrien obtenir per aquesta via, però el detall que ofereix s'escapa a la finalitat d'aquest text.

Font: Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya. Elaboració pròpia.

Font: Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 2. Alumnes de formació secundària segons origen i tipus de centre (%)

		total	Espanya	Magreb	Altres EU	Altres
ESO	privat	26,5	27,3	26,3	24,4	17,9
	públic	73,5	72,7	73,7	75,6	82,1
FPGM	privat	44,1	42,5	48,8	53,8	50
	públic	55,9	57,5	51,2	46,2	50
Batxillerat	privat	32,8	30,8	55,6	44,4	55,6
	públic	67,2	69,2	44,4	55,6	44,4

Font: Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya. Elaboració pròpia.

permet crear relacions que poden crear comunitat. Però, malauradament, en iniciar el cicle de Secundària Obligatoria aquest procés queda disponible, només, fora de l'horari escolar pel que fa al poble, encara que els alumnes de cada localitat, els que s'escolaritzen en el sistema públic, aniran al mateix centre educatiu de la capital.

L'escolarització obligatòria permet establir un sistema homogeneïtzador en alguns aspectes de la socialització dels infants i joves. Aquest procés, que s'inicia a l'etapa de l'escola d'Educació Infantil i continua, i s'intensifica segurament, a l'etapa de Primària, es continua produint durant l'Educació Secundària Obligatoria (ESO) fins ben entrada l'adolescència. El fet de concentrar els centres de l'Educació Secundària en una localitat obligant a desplaçar tots els joves permet un canvi d'escenari als joves que han d'abandonar la seva localitat cada dia durant l'horari escolar. Al mateix temps, aquest fet permet ampliar els horitzons de la socialització amb altres joves d'altres localitats transcendent el poble per crear un sentiment de comunitat comarcal.

De tota manera, és en aquesta etapa quan les activitats extraescolars comencen a ocupar el temps lliure que els joves tenen fora de l'horari escolar. I aquí comença a intervenir un altre factor: l'economia familiar i la disponibilitat de recursos per destinar a activitats extraescolars.³ Els dos darrers gràfics, el 4 i el 5, mostren la incidència de l'origen en el tipus de centre educatiu, privat concertat o públic, tenint en compte que els centres privats es concentren a Mollerussa i les xifres s'obtenen de la comparació dels centres públics i

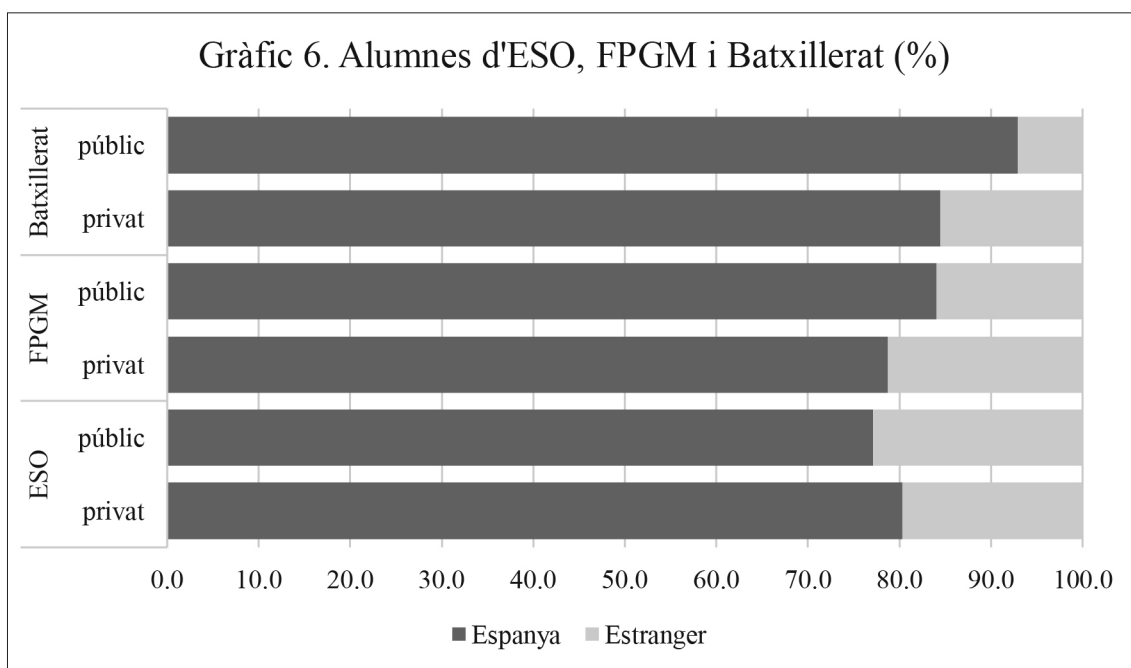
privats de Mollerussa. A l'etapa d'Infantil, els centres privats atenen el 35% del alumnes, mentre que l'escola pública congrega el 65% restant. A l'etapa d'Educació Primària, aquesta ràtio augmenta en favor dels centres privats en un 37%. Les estadístiques de la Conselleria d'Educació no indiquen el número d'infants de fora de Mollerussa que s'escolaritzen a l'únic centre privat-concertat, però la incidència és poc significativa.

Però en entrar en el període de l'ESO aquest percentatge canvia i els centres, ara tots a Mollerussa, públics concentren un 73,5% dels alumnes, mentre que l'únic centre privat-concertat de la comarca concentra un 26,5% del total dels alumnes d'aquesta etapa formativa. I aquesta proporció es manté amb unes variacions com a màxim de dos punts segons l'origen nacional dels estudiants. Cal tenir en compte que s'han utilitzat les categories facilitades per la Conselleria i s'han agrupat els alumnes segons l'origen en "Espanya", "Magreb", "Unió Europea" i "Altres", que inclou la resta dels orígens. L'agrupació en aquestes categories no ha de fer oblidar que la major part de les persones que s'inclouen en "Magreb" tenen nacionalitat marroquí, mentre que la categoria "Altres EU" es refereix principalment a persones amb nacionalitat romanesa.

La **Taula 2** mostra el repartiment dels alumnes de cada tipus d'ensenyament segons la tipologia del centre i l'origen. Hi ha un cert equilibri entre l'escola pública i la privada amb un lleuger augment de la presència percentual d'alumnes d'origen estranger en les escoles públiques.

L'escolarització obligatòria afecta el conjunt dels

³ En un estudi recent sobre la joventut a Mollerussa es va poder entrevistar la direcció de quasi tots els centres educatius de la capital del Pla d'Urgell. Un dels elements destacats va ser aquest biaix en la socialització dels infants principalment a l'entrar en l'etapa de l'ESO.

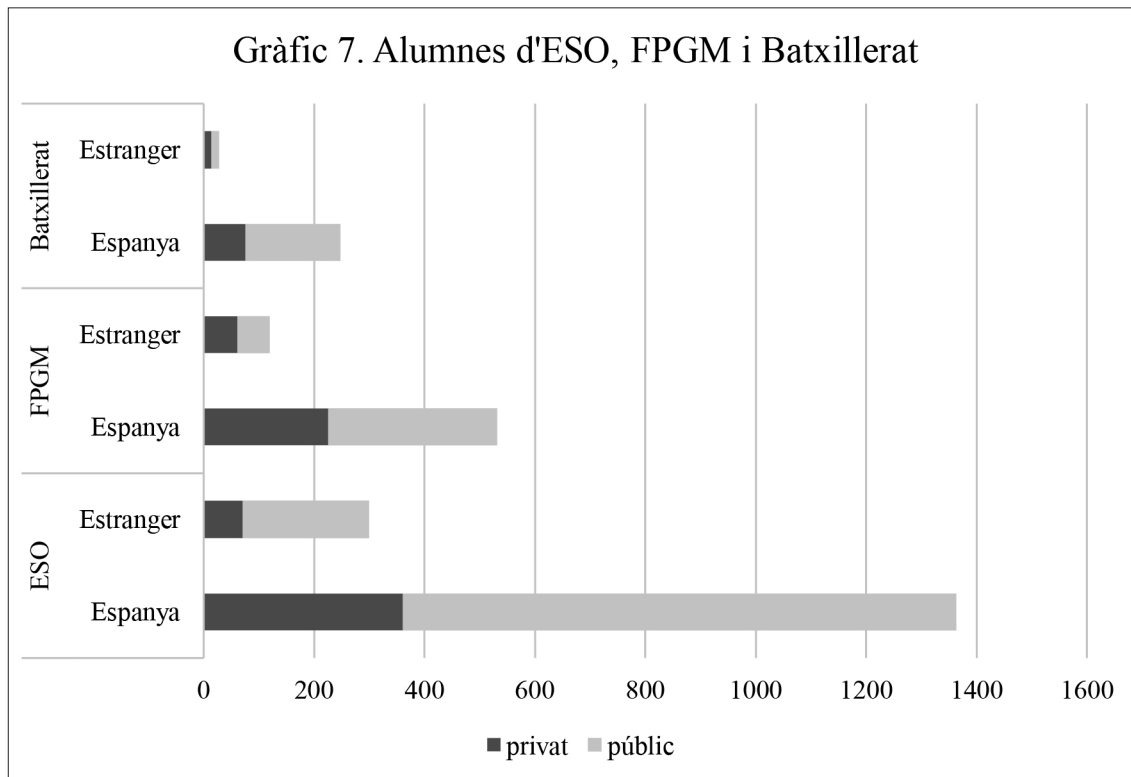
Font: Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya. Elaboració pròpia.

infants i joves, i l'escola es converteix en el reflex d'una composició social segons l'origen nacional dels estudiants. Però en passar als estudis postobligatoris es crea una altra imatge de la societat. En la tria entre les opcions dels estudis de la Formació Professional de Grau Mitjà, els de Batxillerat i l'abandonament del procés formatiu hi conflueixen tot un conjunt de circumstàncies culturals, socials i econòmiques que impliquen la família, el projecte migratori i les opcions de futur. Mentre que a l'ESO, com s'ha dit anteriorment, hi ha un pes important de les places en centre públic, al Batxillerat augmenten els estudiants que van a un centre privat-concertat i s'estableix una proporció d'un terç al centre privat-concertat i dos terços als centres públics. Aquesta proporció es polaritza més en el cas dels estudiants d'origen espanyol, però, en canvi, canvia el predomini en el cas dels alumnes originaris del Magreb i fins i tot l'opció del centre privat augmenta fins a un 44,4% dels estudiants de la resta de la UE.

Hi ha un canvi significatiu amb la Formació Professional de Grau Mitjà. Les opcions entre els centres públics i els privats es decanten a favor dels primers, però el centre privat té una significació important en el conjunt de la comarca. Destaca l'opció del centre privat per davant del públic entre els alumnes de la FPGM amb origen magrebí. La presència dels alumnes d'origen estranger en l'educació privada pot fer coincidir dos elements: les opcions específiques dels estudis que diferencien els centres públics dels privats i la imatge

de prestigi que s'atorga a estudiar en un centre privat-concertat. És un element que es repeteix en els grups d'origen estranger tal com es pot observar en la taula 2.

El Gràfic 6 mostra el percentatge d'alumnes autòctons en relació amb els estrangers a l'ESO, la Formació Professional de Cicle Mitjà i el Batxillerat. La presència d'alumnes estrangers és molt minoritària, de manera especial al Batxillerat, on pot sorprendre una major incidència percentual en l'àmbit del privat-concertat. Aquesta presència, més significativa en l'àmbit de l'escolarització obligatòria, reflecteix una societat dual on la idea de ser d'un lloc va lligada a un conjunt de circumstàncies que pot semblar que en els Cicles Formatius Superiors es vulguin trencar "jugant" amb la idea del prestigi de classe per situar-se en la societat. La societat potser ha de començar a veure que, si més no, una gran part dels joves que arriben al Batxillerat porten tota una vida convivint amb una situació que només resulta estranya a les generacions que els han precedit. I aquí hi entren tant els pares com els veïns, els mestres i professors o qualsevol veí del poble. La realitat ha anat canviant d'una manera prou ràpida i allò que queda és allò que hi ha hagut tota la vida: les possibilitats de prosperar, de millorar la situació present. I allò que al segle XX podia ser una garantia d'èxit –com per exemple, els estudis–, avui pot tenir un altre sentit en un món que es troba trasbalsat en molts dels paràmetres que continuen marcant un discurs de poder social.

Font: Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya. Elaboració pròpia.

Que la realitat dels estudis continua indicant un cert biaix segons l'origen i que, segons com, les preferències es continuen tenint en compte a partir de les possibilitats socials i econòmiques ho mostra el **Gràfic 7**.

El gràfic mostra la incidència numèrica dels diferents nivells d'estudis (recordant que l'ESO és obligatòria –i s'ha volgut deixar de banda allò que pugui representar l'escola Infantil i la Primària– i la Formació Professional i el Batxillerat són opcions que s'ofereixen al jovent però no hi ha obligació d'agafar-ho). El creuament de les dades entre el que és públic i el que és privat, i entre el que és considerat estranger i allò que és considerat espanyol (autòcton?), dibuixa un panorama d'una discriminació en les opcions que tenen els joves segons l'origen. Si en el cas de l'ESO on, segons el mateix nom indica, l'ensenyament és obligatori, es mostra una presència significativa de la immigració en relació amb la població autòctona, en la resta dels ensenyaments no obligatoris es pot observar com el fet de posar en valor un procés educatiu que signifiqui una inversió de temps, per no parlar de diners, és una opció que no segueixen gaires famílies. Al Batxillerat la presència d'alumnes no nacionalitzats és quasi anecdòtica en el conjunt de la comarca. I en el cas de la Formació Professional de Grau Mitjà, si bé és més significativa,

tot just si arriba als 120 alumnes segons les dades del Departament d'Ensenyament.

A mode de conclusions

Cada societat ha trobat la manera per transmetre un llegat d'una generació a la següent. El procés d'escolarització ha estat l'eina que, des de mitjans del segle XIX, es va començar a generalitzar a la nostra societat per acabar imposant-s'hi a mitjans del segle XX. La societat i els processos que, com l'educació, li són inherents es troben subjectes a un canvi constant, de vegades petits canvis imperceptibles, d'altres vegades amb canvis profunds que afecten la seva manera de funcionar. I un d'aquests canvis s'ha produït a finals del segle XX i durant les dues primeres dècades del segle XXI.

El sistema escolar català ha hagut d'encarar una realitat que és el resultat de canvis socials i econòmics més profunds. Si bé Catalunya havia estat terra d'immigració, feia segles que no experimentava una migració exterior d'una magnitud considerable, amb una gran diversitat d'origens i amb una intensitat tal que ha sobtat estructures que es consideraven ben travades. Si bé les afectacions d'una onada migratòria es poden analitzar des de moltes vessants, en aquestes pàgines s'ha observat parcialment des de la incidència al sistema

educatiu. I les observacions realitzades permeten arribar a unes idees bàsiques.

El primer punt a considerar és que la incidència del flux migratori ha estat diferent en cada municipi de la comarca i que els seus efectes s'han fet notar més en els municipis on hi ha hagut una major presència de nous nadius. Tot i que no s'ha estudiat en aquest treball, la Taula 1 permet suposar que els municipis que han rebut més famílies immigrants han rejuenit la seva mitjana d'edat, i que, a banda de ser un element de transformació de l'escola, ha estat un fre, ni que sigui temporal, contra l'envelliment de la població.

El segon punt que cal considerar és que el sistema educatiu ha hagut d'adaptar-se a una diversitat impensada pocs anys abans. Com a resultat de l'arribada de nous habitants amb tradicions culturals diferents, l'escola s'ha convertit en una eina d'acollida i en la porta d'entrada al sistema cultural del país. Ha passat de ser una eina de transmissió de coneixement intergeneracional a ser un element de punt de trobada, de contacte intercultural i una eina per a facilitar la integració social. I aquest fet ha afectat des de l'escola d'Educació Infantil fins al centre de Batxillerat o al de Formació Professional.

Un tercer element que es pot observar és com el sistema educatiu s'ha convertit en una eina de promoció de les noves generacions d'una part d'aquesta immigració. Tradicionalment, el sistema educatiu ja ha jugat una funció d'escala social en els grups socioeconòmics menys afavorits i en aquestes darreres dècades ha actuat amb la mateixa funció per la promoció cultural.

L'estructura del sistema educatiu, amb la convivència d'una escola pública, que ha anat consolidant un paper que no havia tingut amb el franquisme, i una escola privada que l'administració manté amb un concert econòmic, s'ha adaptat a la nova realitat. Si bé el sistema públic, amb una oferta major, acull un major nombre d'alumnes, els centres educatius privats-concertats no s'han pogut mantenir com un refugi d'alumnes autòctons i acullen un percentatge significatiu d'alumnes en tots els cicles educatius.

Un darrer punt del treball pot servir de reflexió sobre el recorregut que s'ha fet i el que queda en el procés –llarg, molt llarg– de creació d'una societat que no aparegui dividida segons els orígens de les persones. La realitat social, econòmica, cultural i de convivència queda reflectida en les dades de la petita proporció dels alumnes que, amb un origen estranger, accedeixen als estudis de Batxillerat o de la Formació Professional de Grau Mitjà. El procés educatiu reproduïx aquella dicotomia que ja es va viure en les migracions del tercer quart del segle XX. L'educació bàsica, a més d'obligatòria, es veu com una eina necessària, però la

que ja no és obligada queda com una aposta de futur que moltes famílies no volen o no poden realitzar i que molts alumnes no estan disposats a experimentar. Potser cal tornar a incidir en els avantatges de promoció del coneixement com una eina de promoció social, però per això cal que el sistema acompanyi. I, ben mirat, una anàlisi com aquesta necessita un altre estudi.

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ (juny 2021). *Estadística de l'ensenyament 2020-2021*. Recuperat de: <https://educacio.gencat.cat/ca/departament/estadistiques/estadistiques-ensenyament/curs-actual/>

DOMINGO, J.; BERNAD, O. (2016). Immigració a Ponent. Resultats d'una evolució. *Mascañà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, 7, 25-32. En línia: <https://raco.cat/index.php/Mascañà/article/view/315763> [Consulta: 01-02-2022].

LLEVOT, N.; BERNAD, O. (2015). La integració escolar de l'alumnat d'origen estranger al Pla d'Urgell. *Mascañà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, 6, 27-44. En línia: <https://raco.cat/index.php/Mascañà/article/view/299300> [Consulta: 01-02-2022].